

№ 42 (443)
Лістапад 2012 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- **У фондзе культуры: справаздачна-выбарчы Сход** стар. 2
- **Адвечнае: Біблія Скарыны і Рэфармацыя ў Беларусі –** стар. 5
- **Адукацыя Беларусі: што такое «Этнашкола» –** стар. 7

Дзясятая карэліцкія

Сёлета ў кастрычніку адбыліся Х Карэліцкія краязнаўчыя чытанні «Славуцья роды Карэліччыны», арганізаваныя Інстытутам гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі і Карэліцкім раённым выканаўчым камітэтам. З прывітальным словам да ўдзельнікаў чытанняў звярнуліся намеснік старшыні Карэліцкага райвыканкама Р. Абрамчык і выконваючы абавязкі дырэктара намеснік па навуковай частцы Інстытута гісторыі НАН Беларусі В. Лакіза. Да мерапрыемства супрацоўнікі Карэліцкай цэнтральнай раённай бібліятэкі падрыхтавалі кніжную выстаўку «Любы сэрцу Карэліцкі край», дзе былі прадстаўленыя кнігі аб гісторыі і сучаснасці раёна, яго славытых людзях.

Прысутныя пазнаёміліся таксама з выстаўкай вырабаў дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва супрацоўнікаў Карэліцкага раённага Дома рамёстваў і выстаўкай працаў беларускага мастака, нашага земляка, В. Рамановіча, арганізаванай Карэліцкім раённым краязнаўчым музеем.

Краязнаўчыя чытанні падкрэсліваюць пільную ўвагу да невялікіх населеных пунктаў, іх гісторыі, якая не менш значная, чым гісторыя ўсёй дзяржавы. Адна з мэтаў чытанняў – папулярызацыя навуковых ведаў, якія не павінны быць здабыткам вузкага кола навукоўцаў. Інфармацыю, прапанаваную даследчыкамі, можна і трэба выкарыстоўваць супрацоўнікам бібліятэкі, музеяў, настаўнікам, краязнаўцам.

Лілія АРЦЮХ,
дырэктар Карэліцкай ЦБС

Сябры! Ідзе падпіска на 1-е паўгоддзе 2013 года
Каб быць з намі наступнае паўгоддзе, калі ласка, не адкладайце падпіску на апошнія дні, а таксама прапануйце падпіскацца на "Краязнаўчую газету" сябрам і калегам.

Індывідуальная падпіска: індэкс 63320

на 6 месяцаў – 59 220 руб.,

на 3 месяцы – 29 610 руб.

Ведамасная падпіска: індэкс 633202

на 6 месяцаў – 60 870 руб.,

на 3 месяцы – 30 435 руб.

Заставайцеся з намі, далучайце іншых!

Парнас прыляцеў да нас

Міжнароднае літаратурнае свята «Гомельская літаратурная восень» прайшло цікава і змястоўна. Прыемна яшчэ і тое, што чарговая адметная падзея адбылася менавіта ў Год кнігі, ды й у юбілей вядомых класікаў беларускай літаратуры Янкі Купалы і Якуба Коласа. Сёлета ў наш горад завіталі маскоўскі паэт, перакладчык і крытык Барыс Лукін, паэты з Браншчыны Уладзімір Сарочкін і Віктар Валодзін, старшыня Міжнароднага саюза пісьменнікаў Анатоль Міроненка, галоўны рэдактар часопіса «Міжнародныя званы» Алег Саранскіх і іншыя.

Святочнымі ўрачыстасцямі, прысвечанымі 130-годдзю беларускіх песняроў, пачаўся ранак першага дня ў Белай гасцінай палацава-паркавага ансамбля. Удзел у фестывалі ўзялі прадстаўнікі мясцовай улады, творчая інтэлігенцыя і моладзь. Усе мелі добрую магчымасць пазнаёміцца з рэдкімі выданнямі беларускіх песняроў,

паслухаць незабыўныя мелодыі і песні, якія цудоўна выканалі навучэнцы і выкладчыкі музычнага каледжа імя Н. Сакалоўскага. Менавіта тут і адбылася цырымонія ўшанавання лаўрэатаў абласных літаратурных конкурсаў імя Кірылы Тураўскага і прысвечанага 130-годдзю Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Але галоўныя падзеі прайшлі ў абласной бібліятэцы імя У.І. Леніна. Свае новыя кнігі прысутным прадставілі Васіль Ткачоў, Барыс Кавалерчык,

Алесь Атрушкевіч, Генадзь Говар, Міхась Сліва і многія іншыя. А госці з Расіі і Украіны, па добрай завядзёнцы, таксама папоўнілі фонд абласной бібліятэкі цікавымі выданнямі, прачыталі свае новыя творы. У бібліятэцы таксама адбылося ўручэнне пасведчанняў Міжнароднага саюза пісьменнікаў і майстроў мастацтваў Міхаілу Міронаву і Аляксандру Сапацькову з Рагачова, гамяльчанам Ганне Атрошчанка, Аляксандру Атрушкевічу ды іншым. Прагучалі вершы, песні на словы гомельскіх паэтаў.

У гарадской бібліятэцы імя Герцэна адбылася прэзентацыя моладзевых паэтычных зборнікаў. Актывісты са школы-студыі «Малады літаратар», якой ужо пяць гадоў кіруе вядомая паэтэса Ніна Шклярава, прачыталі вершы, пазнаёмілі прысутных са сваёй творчасцю.

На наступны дзень наладзілі своеасаблівы круглы стол у рэдакцыі газеты «Гомельскія ведамасці». Літаратары з Беларусі, Расіі і Украіны змаглі вы-

казаць свае думкі аб тым, што такія цудоўныя свята толькі аб'ядноўваюць творцаў, узбагачаюць чытачоў. І нягледзячы на мытні і эканамічныя цяжкасці дапамагаюць мацаваць сяброўскія стасункі і кантакты, знаходзіць новы фармат творчых задумаў і сустрачаў.

Хачу адзначыць, што літаратурны фэст адбыўся з ініцыятывы старшыні Гомельскага абласнога аддзялення грамадскага аб'яднання «Саюз

пісьменнікаў Беларусі» Уладзіміра Гаўрыловіча пры непасрэднай падтрымцы мясцовых уладаў і культурных устаноў.

Ганна РОШЧАНКА

На фота: выступае бранскі паэт Уладзімір САРОЧКІН; Аксана АДАСЬКОВА, бібліятэкар абласной бібліятэкі імя У.І. Леніна знаёміць удзельнікаў фестывалю з рэдкімі выданнямі

Навіны БФК

1 лістапада адбыўся справаздачна-выбарчы Сход грамадскага аб'яднання «Беларускі фонд культуры». Са справаздачнымі дакладамі выступілі старшыня БФК Уладзімір Гілеп і старшыня Рэвізійнай камісіі фонду Іван Пячынскі.

Сход абраў новы склад Рады Беларускага фонду культуры ў колькасці 29 чалавек і Выканкам з 7 чалавек (у яго ўвайшлі У. Адамушка, Л. Бароўскі, А. Бутэвіч, У. Гілеп, З. Кучар, Т. Стружэцкі, Г. Ткацэвіч).

Старшынёю грамадскага аб'яднання абраны Уладзімір Гілеп, намеснікамі Георгій Ткацэвіч, Анатоль Бутэвіч.

За ініцыяванне і ажыццяўленне значных культурных праектаў і з нагоды шматгадовай плённай дзейнасці фонд

культуры быў узнагароджаны Ганаровай граматай Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, якую ўручыў намеснік Міністра культуры Тадэуш Стружэцкі.

Да Сходу былі падрыхтаваныя дзве выстаўкі: выданняў Беларускага фонду культуры і прадукцыі Маладзечанскай фабрыкі мастацкіх вырабаў.

**Наш карэспандэнт
Фота Наталі КУПРЭВІЧ**

Фарбы яе душы

Да 65-годдзя з дня нараджэння Айшы Александровіч

Выдатная мастачка сцэнічнага народнага касцюма, дацэнт кафедры малюнка архітэктурнага факультэта БНТУ, Айша Браніславаўна родам з Узды, з беларускіх татароў. Яна захаплялася культурай старажытных цывілізацыяў, пісала акварэлі і стварала ляпныя кампазіцыі.

Працавала спачатку ў оперным тэатры, пасля супрацоўнічала з камерным аркестрам народных інструментаў радыё і тэлебачання, ансамблямі «Сябры» і «Песняры», стварала эскізы касцюмаў для Валожскага народнага хору. Аўтар серыі касцюмаў для Дзяржаўнага ансамбля танца Беларусі, Нацыянальнага акадэмічнага аркестра імя Жыноўіча.

Касцюм – з'ява шматпланавая, багатая, і пры яго стварэнні без творчай фантазіі не абыходзіцца, лічыла мастачка. Яе касцюмы – сучасныя, вытанчаныя, элігантныя і абавязкова нацыянальныя; яны, здаецца, самі дыкту-

юць малюнак танца. Мастачцы даялося працаваць і з чорна-белай гамай яўрэйскага касцюма, і са шматдэтальна-васцю ўсходняга адзення. Яна стварыла для ансамбля дзясяткі варыянтаў беларускіх сцэнічных строяў. Захапленне гісторыяй, без якой нельга маляваць нацыянальны касцюм, тым больш увасабляць яго ў канкрэтным сцэнічным вобразе, перарасло ў цэлае даследаванне такой з'явы ў жывапісе, як беларускі сармацкі партрэт. Для кожнай сцэнічнай пастаноўкі Айша Александровіч рыхтавалася вельмі грунтоўна: кожны створаны касцюм павінен быць на ўзроўні твораў дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва.

І ўсё ж як няма ў прыроды дрэннай пагоды, так і не бывае дрэнных колераў, была ўпэўненая Айша Браніславаўна Александровіч.

**Анастасія ЖАКОВІЧ,
бібліяграф Уздзенскай ЦБС**

На тым тыдні...

✓ **26 кастрычніка** ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры пачала працаваць выстаўка «**А.П. Чэхаў. Лінія жыцця**» з фондаў Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея-запаведніка А.П. Чэхава «Меліхава». Экспазіцыя, прысвечаная выдатнаму рускаму пісьменніку, раскрывае перад наведнікамі ўвесь жыццёвы шлях Антона Паўлавіча: дзяцінства і юнацтва, універсітэцкае жыццё, уваходжанне ў свет літаратуры, падарожжа пісьменніка на востраў Сахалін і інш.

✓ **30 кастрычніка** ў вялікай зале Музея сучаснага выяўленчага мастацтва адбылося адкрыццё выстаўкі твораў народнага мастака Беларусі, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі, прафесара **Васіля Шаранговіча**, прысвечанай 130-годдзю з дня нараджэння класікаў беларускай літаратуры Янкі Купалы і Якуба Коласа.

У экспазіцыі прадстаўленыя станковыя працы, кніжныя ілюстрацыі, эскізы і варыянты ілюстрацыяў мастака паводле матываў творчасці песняроў. Сярод іх – ілюстрацыі да паэмы Якуба Коласа «Новая зямля», да паэмаў Янкі Купалы «Адвечная песня», «Курган», «Бандароўна», «Ганчар», літаграфія «А хто там ідзе?», трыпціч «Дзе крыўда адвечная спела» і іншыя.

✓ **30 кастрычніка** ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры прайшла імпрэза «**Песня помніць...**», прысвечаная фальклору ў творчасці беларускіх паэтаўскаў другой паловы XX стагоддзя. Вечарыну зладзілі ў спецыяльнай зале, дзе прадстаўленая літаратурна-дакументальная выстаўка «Апякункі паэтычных нябесаў» (жыццёвы і творчы шлях беларускіх паэтаўскаў).

✓ **31 кастрычніка** ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі адбылася прэзентацыя выстаўкі «**Руплівы даследчык літаратурнай спадчыны**», прысвечанай 100-годдзю з дня нараджэння беларускага літаратуразнаўца, крытыка, заслужанага дзеяча навукі Беларусі, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі **Юльяна Пшыркова**.

На юбілейнай экспазіцыі, якая знаёміць з асноўнымі этапамі жыцця і навуковай дзейнасці Ю. Пшыркова, шырока прадстаўленыя разнастайныя дакументы з рукапіснай спадчыны вучонага, якая захоўваецца ў адзеле рэдкіх кніг і рукапісаў ЦНБ НАН Беларусі. Асобны раздзел выстаўкі пад назвай «З калекцыі «Персаналі»» складаюць матэрыялы пра беларускіх пісьменнікаў, якія вучоны збіраў доўгія гады.

✓ **5 лістапада** ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі адбы-

лася прэзентацыя кнігі польскага тэатразнаўца, кандыдата гуманітарных навук **Збігнева Ендрыхоўскага «Гродзенскія тэатры 1784–1864»** (Варшава, 2012). У манаграфіі аўтар прадставіў цэласную карціну тэатральнага жыцця на Гродзеншчыне, выкарыстаўшы каштоўныя, у тым ліку раней неапублікаваныя, матэрыялы з архіваў і бібліятэк Польшчы, Беларусі, Расіі і Літвы.

Да імпрэзы супрацоўнікі аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў падрыхтавалі выстаўку «**3 гісторыі тэатральнага жыцця Беларусі**». На ёй прадстаўлена больш за 100 рукапісных і друкаваных дакументаў XVIII–XXI стст. з фондаў бібліятэкі, прысвечаных сцэнічнаму мастацтву мінулых стагоддзяў.

✓ **6 лістапада** ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы пачала працаваць выстаўка мастацкіх работ «**Краявіды зямлі беларускай**» з прыватных калекцыяў Ігара Бархаткова, Аляксандра Радаева, Юрыя Бокача, Дзмітрыя Біскупова і Іны Гаўрылавай. У экспазіцыі прадстаўленыя палотны Махася Сеўрука, Антона Бархаткова, Уладзіміра Сухаверхава, Сяргея Каткова, Альгерда Малішэўскага і іншых аўтараў, прымеркаваныя да 130-годдзя з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Янкі Купалы.

✓ **37 па 10 лістапада** ў сталічным Палацы мастацтваў прайшла сацыяльная выстаўка-кірмаш для старэйшага пакалення «**50 плюс**». Яна арганізаваная Мінскім гарадскім выканаўчым камітэтам і выставачным прадпрыемствам «Экспарфорум» у рамках міжнароднага руху «50 плюс». Праект стартаваў у Мінску ў мінулым годзе: сярод яго ўдзельнікаў былі не толькі тыя, хто знаходзіцца на ганаровым адпачынку, але і тыя, хто клапаціцца пра сваіх бацькоў, бабуляў і дзядуляў, а таксама – каму «выпіска» пра выхад на пенсію ўжо не за гарамі.

✓ **8 лістапада** ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адкрыўся мастацкі праект «**С любов'ю к Латинскай Амерыцы**». Выстаўка арганізаваная пры падтрымцы Ганаровага консульства Рэспублікі Перу ў Рэспубліцы Беларусь, Пасольства Баліварскай Рэспублікі Венесуэла ў Рэспубліцы Беларусь, Лацінаамерыканскага культурнага цэнтра імя Сімона Балівара.

Удзельнікі праекта – Уладзімір Злянко, Андрэй Пяткевіч, Антон Шапо, Юрый Анушка, Васіль Зянько, Аляксей Хацкевіч, Павел Шапо, Аляксандр Шапо. Прадстаўленыя творы адносяцца да розных мастацкіх накірункаў, выкананыя ў тэхніках жывапісу, графікі, скульптуры. Галоўнае, што аб'ядноўвае працы, – любоў і трапяткое стаўленне да Лацінскай Амерыкі.

✓ **8 лістапада** ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адбыўся літаратурна-музычны вечар лаўрэата конкурсу аўтарскай песні «Купалаўскія вакацыі-2011» **Ганны Чумакавай** з нагоды выхаду ў свет кнігі «Мой анёл прысніў мяне...».

✓ **9 лістапада** ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы прайшла прэзентацыя новага музычнага альбома «**Без граніцаў**» гурта «**Awindar**». Музыка ў выкананні гэтага гурта – спалучэнне курдскіх, персідскіх, беларускіх народна-песенных традыцыяў у сучасных этнарок аранжыроўках. Варта адзначыць, што «**Awindar**» – першы беларуска-іранскі праект не толькі ў Беларусі, але і ў свеце.

Грамата Міністэрства культуры – фонду культуры

Прыгажосць – ад фабрыкі мастацкіх вырабаў

Ф.СП-1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету 63320

(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Колькасць камплектаў

на 200 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ

КАРТКА

63320

(індэкс выдання)

на газету

Краязнаўчая газета

Кошт	падпіскі	_____ руб.	Колькасць камплектаў
	пераад-расоўкі	_____ руб.	

на 200 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

Новая кніга пакутніцы

Надзея Раманаўна Дземідовіч – надзвычайнай трывучасці чалавек. І нягледзячы на жаноцкасць – мужны. Усё праз перажытыя выпрабаванні і пераадоленні.

Пасля школьнай лаўкі дзяўчына патрапіла не ў «свет шырокіх магчымасцяў – ВУУ, праца, сям'я», а ў «шырокі свет» – заўральскія лесапавалы, казахскія стэпы, лагеры для палітычных зняволеных. Адбыўшы амаль дзесяцігоддзе ў зняволенні паводле несправядлівага прысуду (з 25 прысуджаных), жанчына цяжкавораю вярнулася ў Беларусь. Цяпер насамоце жыве ў дамку непадалёк Мінска, але заўсёды рада сустрэць гасцей, распавесці маладзейшым ды аднагодкам пра ліхія часіны. А паколькі мае пазытны талент – занатоўвае перажытае ў вершаваныя радкі, складае своеасаблівую кнігу ўспамінаў. Раней выйшлі яе аўтабіяграфічныя «Век так не будзе» (2002) і «Успаміны сэрца майго» (2006), зборнік вершаў «Мы марылі дома спаткацца» (2010).

А нядаўна пабачыў свет яшчэ адзін зборнік – «Кенгір». У ім сабраныя вершы розных гадоў, дзе змешчаныя згадкі пра маленства і навучанне ў Слоніме, пра часы калектывізацыі і фашысцкай акупацыі. Ды цэнтральнае месца – памяць пра пакуты ў «архіпелазе ГУЛАГу», пра сяброў. А таксама – вера ў шчаслівыя вольныя дні. Якраз гэтыя вера і надзея ўратавалі маладую Надзею ў пякельных умовах. Бадай, нездарма на пытанне: «Чаго вы найбольш баіцеся?» Надзея Раманаўна адказала: «Я ўжо цяпер нічога не баюся». Звяр-

таючыся да сяброў па няволі, яна піша:
*Яшчэ для нас сонейка свеціць,
Разганяючы з ветрам туманы...*

І далей:

*Не знаю, мо сон гэта сніцца,
Ці мы ўваскрэснем змаглі.*

Нядаўна ў Мінску адбылася прэзентацыя новай кнігі пакутніцы ГУЛАГа, найстарэйшай беларускай дзячкі. Надзея Дземідовіч – гэта жанчына вялікага сэрца і шчырай душы, якую не зламалі ні сталінскія лагеры, ні пазнейшая адзінота (на жаль, яна так і засталася без сям'і). Яна сапраўдная хрысціянка, усім даруе і за ўсіх перажывае, але асабліва за «людзей сваёй душы», за шчырых беларусаў. Сэнсам яе жыцця стала сведчанне пра тое, што перажыла, каб гэта больш не паўтаралася. А найбольшае шчасце для яе – бачыць і чуць беларускую моладзь. Выступілі на вечарыне таксама гісторык, прафесар Леанід Лыч і бард Тацяна Беланогая.

Калі аднойчы Н.Р. Дземідовіч запыталіся пра рэабілі-

тацыю, яна адказала: «*Не падала і падаваць не буду – я сябе вінаватай перад Радзімай не лічу. Я засталася без сям'і, без дзяцей і таму адказная толькі за сябе. А прасіць рэабілітацыю – прызнаць сваю віну*». Астатняе – у вершах былога гулагаўскага вязня.

Наш карэспандэнт

Надзея ДЗЕМІДОВІЧ

Паэты

*Каб быць паэтам,
трэба бачыць,
І трэба ў свеце пабываць,
Паэты не заўсёды плачуць,
Яны умеюць і спяваць.*

*Іхня душа цярапецц умеє,
Выхлёстваць боль
і боль трымаць.
Не гаснуць вера і надзея.
Ён мусіць праўду расказаць.*

*Бываюць радасны хвіліны,
Ён бачыць сонейка ўзыход,
Сваёй душой праўду расхіліць,
Святою пабачыць наш народ.
Не спяць і ночкамі паэты,
Не хочуць душы іх маўчаць.
І яны носяцца па свеце,
Каб бачна песняй апісаць.*

*Іх хлешчуць каты бізунамі,
Зліваюць зло сваё на іх,*

Фота: Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА

*Паэты ў люты час ахвяры –
Яны больш церпяць
за другіх.*

*За праўду іх казна страляе,
Ломіць хрыбты,
рве паплаўкі,
Глыбока ў ямы зарывае,
Каб не ўваскрэслі зноў яны.*

*Яны не гінуць, не ўміраюць,
Стагоддзі пройдуць –
ажывуць.
А каты-гіцлі паздыхаюць,
Як рыхляць – косці пагніюць.*

На пачатку верасня ў Вільні праيشоў «Tautų mugė» – традыцыйны «Кірмаш нацый» – свята этнічных культур народаў, якія жывуць у гэтым поліэтнічным мегаполісе.

Не шмат гарадоў свету адначасова называюць па-рознаму і лічаць «сваімі» прадстаўнікі розных нацыяў. Для літоўскага горада *Vilnius*, беларускай *Вільні*, рускага *Вільно* і польскага *Вільно* не істотна, хто яго першым называў сваім, бо амаль ад заснавання на яго вуліцах гучалі (акрамя балтыйскіх і славянскіх) і цюркскія (татарскія і караімыскія), і сяміцкія (яўрэйскія) гаворкі і дыялекты, а іх носьбіты ўносілі свой супольны плён у жыццё горада. Сучасныя віленчукі пра гэта памятаюць, ганарацца «шматнацыянальнасцю віленскага духу», адкрытасцю і талерантнасцю свайго мегаполіса, і з нагоды гэтага кожную восень ладзяць спецыяльнае свята. У выхадныя дні сярэдзіны верасня галоўная магістраль горада – праспект Гедзіміна – ажыўляецца кірмашом з удзелам рамеснікаў, мастакоў, кулінараў, спевакоў, танцораў і музыкаў. Месца на праспекце для дэманстрацыі сваёй культуры маюць прадстаўнікі ўсіх этнасаў, якія і зараз плённа суіснуюць ў Літоўскай Рэспубліцы. Пры насельніцтве звыш трох мільёнаў у сучаснай Літве літоўцы складаюць 81,5 %, палякі – 6,7 %, рускія – 6,3 %, беларусы – 1,2 %, а 4,3 % – іншыя нацыянальнасці (украінцы, латышы, татары, яўрэі, цыганы, караімы, немцы, армяне і грэкі).

Каб паказаць панараму культуры сучаснай шматнацыянальнай і адкрытай да дыялогу з суседзямі Літвы, мэрыя Вільні стварае аргкамітэт, які вы-

«Пад небам Віленскіх муроў...»

будуе праграму форуму, дзе святочныя, асветніцкія аспекты спалучаюцца з турыстычным бізнесам, аховай культурнай спадчыны і развіццём прыватнага сектара эканомікі краіны.

Сёлета, акрамя продажу прадметаў мастацтва і народных промыслаў, ласункаў і дэлікатэсаў, турыстаў і жыха-

роў горада чакалі: выстаўка рэтрааўтамабіляў (каля 50 экspanатаў старажытнай вінтажнай аўтатэхнікі); спектакль вогненых скульптураў і піратэхнічныя шоў; канферэнцыя «Паўночныя Афіны: дыялог паміж Усходам і Захадам»; канцэрты артыстаў з польскага Гданьска, рускай, украінскай, нямецкай, грэчаскай дыяспараў Літвы. Спецыяльна запрошаныя былі і беларусы – маладыя, але амбітныя рок-гурты «Relikt» і «Рокаш», вясёлыя музыкі-эксцэнтрыкі «Рэха» і «Пава», носьбіты традыцыі беларускай дуды і аўтэнтчных спеваў – гурт «Ветах». Некаторыя з запрошаных калектываў неаднаразова наведвалі паўночных суседзяў і нават маюць прыхільнікаў сярод літоўскіх слухачоў, адданых сяброў сярод мясцовых дыяспараў (асабліва, вядома, беларускай – у асобе дырэктара школы імя Францыска Скарыны Галіны Сівалавай; і грэчаскай – у асобе адваката Георгія Мацукатава), з якімі сёлета і сустрэлі-

ся ў гістарычным цэнтры Вільні, які з 1994 года ўключаны ў Спіс сусветнай культурнай спадчыны ЮНЕСКА.

З даўна восень – час збору ўраджаю, які і прад'яўляюць суседзям на пакроўскіх кірмашах разам з самаруч зробленымі прадметамі мастацтва і побыту. Таму на «Tautų mugė» мёд, сыр, піва, садавіна і гародніна, мяса і рыба, па-народнаму апрацаваныя і прыгатаваныя, суседнічаюць з бурштынам, разьбой па дрэве, апрацоўкай металу, традыцыйнымі лекамі, паляўнічымі графямі, керамікай і народным тэкстылем. Гандлёвыя рады падзелены на этнічныя зоны (польская, латышская і г.д.), і кожная зона ў залежнасці ад асартыменту змяшчае сваіх гандляроў. Больш за 2 000 рамеснікаў, народных мастакоў, майстроў, прадстаўнікоў фермерскага гаспадарак, якія спецыялізуюцца на нацыянальнай кулінарнай спадчыне, прадуктах харчавання, вырабленых па традыцыйных тэхналогіях, сёлета гандлявалі на «Кірмашы нацый». Паводле яго ўмоваў, прадметы мастацкай культурнай спадчыны і прадукты нацыянальнай кулінарнай спадчыны, вырабленыя з традыцыйнай сыравіны, могуць быць зробленыя як з выкарыстаннем старых тэхналогіяў, так і ў адпаведнасці з новымі тэхналогіямі, але павінны захоўваць унікальныя характарыстыкі і якасны склад народнага мастацтва і рамесных вырабаў, нацыянальных прадуктаў харчавання. Тады яны маюць сертыфікат і прадаюцца на больш выгадных умовах. Гандаль на кірмашы – занятак прыбытковы, і яго ўдзельнікі могуць дазволіць сабе заплаціць за месца аж да 500 еўра за тры дні. Кошты тут ніжэй звычайных і прывабліваюць у верасні на праспект Гедзіміна шмат гараджанаў і турыстаў. Пра свята паціху дазналіся ў суседніх краінах і мэтанакіравана на яго прыязджаюць. Такім чынам, з дапамогай «Кірмашы нацый» практыкуецца захаванне традыцыйных рамёстваў, старадаўніх кулінарных рэцэптаў і каранёвых жанраў мастацтва этнасаў Літвы, а Вільня застаецца адным з гарадоў свету, які адначасова называюць па-рознаму і лічаць «сваім» у асяродку прадстаўнікоў розных нацыяў.

**Павел ЛЯШОК,
Маргарыта КАСАЧ,
удзельнікі гурта «Ветах»**

Віктарына

Песнярам роднага слова прысвячаецца

Да пачатку Вялікай Айчыннай вайны сям'я Якуба Коласа жыла ў сваім уласным доме, які размяшчаўся на тагачасным Вайсковым завулку. Што сёння знаходзіцца на гэтым месцы і ці можна наведаць даваенную сядзібу Коласа?

Чакаем вашыя адказы да 20 лістапада ўключна. Да ведама чытачоў: у віктарыну можна ўключыцца з адказу на любое пытанне, бо ўвага будзе звяртацца на дакладнасць адказу і, па магчымасці, яго разгорнутасць.

Каб жыла памяць

Жыццё народнага паэта Беларусі Якуба Коласа – выдатная старонка ў гісторыі беларускай літаратуры, а творчасць паэта ілюструе цэлую эпоху ў культурным жыцці краіны, велізарны пласт нацыянальнага жыцця падымаецца да мастацкага ўсведамлення агульначалавечых глабальных праблемаў.

З нагоды 130-годдзя з дня нараджэння Якуба Коласа 30 кастрычніка ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрыўся літаратурна-асветніцкі праект «Народны настаўнік». Якуб Колас пакінуў багатую літаратурную спадчыну, якая ў найбольш поўным аб'ёме пададзена ў апошнім навукова каментаваным Зборы твораў класіка ў 20 тамах. У выдавецтве «Беларуская навука» пачылі свет 18 тамоў, два апошнія з'явіліся ў юбілейныя лістападаўскія дні.

Аб унікальных успамінах пра жыццё клапатлівага бацькі распавёў запрошаны на мерапрыемства сын класіка Міхась Канстанцінавіч Міцкевіч.

З нагоды юбілею народнага паэта Беларусі НББ таксама прапануе наведнікам кніжную выстаўку «Народны настаўнік», прысвечаную шматграннасці коласаўскага таленту і віртуальны праект «Класікі сусветнай літаратуры Янка Купала і Якуб Колас. Да 130-годдзя з дня нараджэння» (www.nlb.by). Мерапрыемствы адбыліся ў рамках Года кнігі.

А наступнымі днямі пасля прэзентацыі праекта распачало сваю дзейнасць літаратурнае свята «Каласавіны», праграма якога была падзелена на тры дні. Арганізатарамі ўрачыстасцяў выступілі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь і Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа. 1 лістапада адбыўся круглы стол «Актуальныя пытанні папулярнасці творчай спадчыны народнага паэта Беларусі Якуба Коласа» з кіраўнікамі арганізацыяў, што носяць імя класіка.

2 лістапада – XXVII Міжнародная навуковая канферэнцыя «Якуб Колас. Чалавек. Эпоха. Час», прысвечаная 130-годдзю з дня нараджэння класіка. Асноўнымі мэтамі канферэнцыі былі аналіз творчасці народнага паэта, яго ролі і ролі яго творчасці ў станаўленні, развіцці беларускай літаратуры і шматлікіх галінаў культуры Беларусі; творчага ўкладу паэта ў развіццё і станаўленне дзяржаўнасці і ідэалогіі нашай краіны; разгляд фундаментальных праблемаў коласаўнасці на пачатку XXI стагоддзя; кансалідацыя творчых і навуковых сілаў нашай краіны і краінаў замежжа па ўсебаковым вывучэнні і шматаспектнай папулярнасці творчай спадчыны Якуба Коласа сярод шырокіх слаёў грамадства.

Свята завяршылася 3 лістапада ўрачыстаю цырымоніяй ускладання кветак да помніка Якубу Коласу на плошчы яго імя ў Мінску.

Паводле
інфармацыі арганізатараў

Наш Колас

Мая спроба перачытання класіка

Чытаю Якуба Коласа, перачытваю – і насамрэч «думкі думкі падганяюць, не даюць спакою». У любым узросце часцінку сябе і месца сваё знаходзіш у творах вялікага народнага песняра. А з цягам часу даспяваюць пачуцці і думкі аб творчасці Коласа. Змяняюцца пакаленні людзей і іхняе жыццё, а Колас заўсёды застаецца тым самым зямным коласам, які каранямі трымаецца сваёй нівы. Красуе, наліваецца зернем. І разносіць песню па беларускіх абшарах. Карэннямі чапляецца жытні колас за глебу, дышае паветрам і насычаецца прамянямі сонца. Так і наш Якуб Колас – адначасова спалучае ў сабе грамадскае, боскае і прыроднае. Боскасць твораў зрабіла Коласа вялікім, прыроднае – чалавечым, грамадскае – патрэбным народу, з якога ён выйшаў, каб сярод яго назаўсёды застацца. «І спее колас залаты» – высываюць радкі Коласа ў сэрцах людзей.

Не сядзіцца ў хаце хлопчыку малому:
Кліча яго рэчка,
цягнуць санкі з дому.
– Мамачка-галубка! –
просіць ён так міла,
– Можна б ты на рэчку пагуляць пусціла?
Я не буду доўга,
зараз жа вярнуся,
Трошачкі на рэчцы ў санках паважуся.

Прабачце за доўгі пераказ хрэстаматычных радкоў класіка, якія ён напісаў задоўга да майго з'яўлення на свет. Перачытаў – і ўзгадваю сябе нягледзячы на свае 64 гады колішнім хлопчыкам, чую голас сваёй маці Адар'я.

Ну ідзі, пабегай,
толькі апраніся
Ды, глядзі, у палонку,
сынку, не ўваліся...

Гэтыя словы надаюць бадзёрасці і моцы быць у тым узросце, у якім жадаеш сябе бацьчы і адчуваць. Праз паўвека памятаецца, як прасіўся ў сваёй маці, каб пакатацца на рэчцы Серабранцы ў родным мне Старым Шклове. Прасіўся ў далёкім маленстве амаль гэтаксама, як паэтычны герой вялікага Коласа, хаця яшчэ не ведаў, што ёсць такі паэт. І маці мне адказвала прыкладна так, як у радках паэта. З пяшчотаю і дабрынёю гаварыла яна тыя слоўкі, хаваючы сваю дабрыню і пяшчоту за нейкую наўмысную строгаць. Але ж я не паслухаўся маці. І з паўстагоддзя таму праваліўся ў палонку.

Вясковыя сябрукі тады хуценька выцягнулі мяне з вады, падаўшы даўжэзную арэхавую палку. Чамусьці ўсе мы, дзеці, любілі гуляцца з тымі кійкамі з Луга (так называлі раней гару, парослую над рэчкай ляшчынаю). Аднакля мяне мокрага ад краю палонкі пад вярбінай, дзе на дне рэчкі засталіся санкі. Толькі ўлетку дастаў іх, калі глыбока нырнуў у вір.

Абледзянелым і пайшоў я па ўзгорку да сваёй хаты. Заставаўся на мне яшчэ нейкія сухія ніткі, бо апрануты я быў як той качан капусты з туга зацягнутай бацькавай папругаю на дзіцячым маім паліто.

Толькі галава пад шапкай і заставаўся сухой. Ногі і рукі хутка зрабіліся адубелымі. Ухапіўся мароз за мяне. Ды 'шчэ «пашкадаваў» мяне сябрук Валодзька, праводзячы жаласным поглядам маю няшчасную постаць: «Бацька заб'е». Нязручна было шкрабаць па снезе ў нягнуткіх маіх апратках.

Мяккі снег лятае пухам,
І канца яму няма,
І нясе сярэдзім духам,
Дзікім сіверам зіма.

Не так той холад даймаў, як дакарала думка: «Не пусціць ніколі цяпер маці катацца на рэчку». З гэтай думкай і ўвайшоў у сенцы. З-за дзвярэй пачуўся глухі неразборлівы голас бацькі. Зразу меў адразу – ісці ў хату пакуль нельга. Трэба крышачку пера-

ротнага боку дзвярэй. Маці збянтэжана глядзела на сына, не разумеючы, што адбылося. А як сцяміла – хуценька выбегла на двор па начоўкі. Прынесла іх з марозу, паставіла на падлогу. Дастала з печкі чыгун награтай вады і меднай вялізнай квартай, трымаючы за ручку, пачала на мяне, які ляжаў у даўгаватай бляшанай ёмістасці, ліць цёплую ваду ды прыгаворваць: «Во, павазіўся ў санках дык павазіўся».

Анічудь не сварылася Адар'я. Размякчыла вопратку і абутак, распранула сына ды на печку грэцца адправіла са словамі: «З тыдні два, не менш, на печцы сядзець будзеш. А ў што табе дам апрануцца? Сядзі, пакуль вопратка сохне». Лепей бы яна папругаю перацягнула, адлупцавала за тую палонку. Перахрысціўшыся на абразы, пайшла маці жывёліну ў пуні на ноч глядзець.

З дзясятак дзён прасядзеў я на печцы. Надакучыла мне без сяброў і гульняў на рэчцы. Толькі ў наступным годзе прачытаў згаданы вышэй верш Якуба Коласа. І да сораму зразумеў, што не паслухаўся не толькі сваёй маці, але ж і паэта не паслухаўся... Вельмі тады шкадаваў аб тым. І сёння шкадую. Такім было маё

Якуб Колас з моладдзю.
Вёска Сёмкава (Мінскі раён), 1922 г.

чакаць, хай бацька на працу ў Шклоў пойдзе, каб з ім неяк размінуцца.

Узбраўся па лесвіцы падахах. Ступіў асцярожна на столь, каб не пачуў хто маіх крокаў. Там і сядзеў з хвілінаў дванаццаць. Нарэшце ляпнулі дзверы клямкай.

– Ну, я пайшоў, – пачуўся голас Давыда.

З вялікай цяжкасцю злез я ў сенцы ў сваім ледзяным скафандры і тузануў клямку. Найперш азваўся гак са зва-

першае знаёмства з творчасцю класіка.

Назіраў я тады з печкі, як снавала маці свае кросны, ткала і прала.

Ды прадзе, прадзе
кудзельку.
Скача вераценца,
А за ім густыя цені
Бегаюць па сценцы.

Аляксей БАЛАХАНАЎ,
г. Орша
(Заканчэнне будзе)

У Год кнігі немцы зрабілі для нас падарунак – прывезлі на беларускую зямлю для паказу шырокай грамадскай кнігу Францыска Скарыны. 12 кастрычніка, перад падарожжам у Нясвіж, а затым зноў у ФРГ, у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі можна было пабачыць Біблію нашага земляка. Гэтае выданне некалі захоўвалася ў прыватных калекцыях, потым трапіла ў фонды Верхнялужыцкай бібліятэкі горада Гёрліц, дзе зноў была знойдзена даследчыкамі ў 2005 годзе. Увогуле, кнігі, якія выдаў у Празе наш гуманіст у 1517–1519 гадах, хацелі бубачыць многія жыхары нашай краіны. І калі настаўнік Яфім Шапіра з мінскай СШ № 141 (дырэктар Зінаіда Канстанцінаўна Гардзюк) запрасіў мяне далучыцца да экскурсіі ў НББ, то з радасцю пагадзіўся. Я даўно сябрую з гэтай школай, неаднаразова выступаў перад вучнямі і настаўнікамі як ветэран 120-й гвардзейскай дывізіі (цяпер асобная брыгада), дзе некалі быў камандзірам узвода. У экскурсіі актыўны ўдзел брала настаўніца фізікі Іна Маркевіч, якая вельмі цікавіцца пытаннямі гісторыі і краязнаўства.

Нам вельмі пашанцавала, бо гідам аказалася старшы навуковы супрацоўнік НББ Кацярына Паланейчык.

Многія тут былі ўпершыню. Тое, што мы ўбачылі, пераўзышло нашыя чаканні. І вось – у цэнтры музея за шклом пабачылі ўнікальны старажытны канвалют (збор 11-і розных кніг пад адной вокладкай), выдадзены пры жыцці славаўтага гуманіста. Здзіўляю ідэальны стан канвалюта,

Каб убачыць Біблію Скарыны

дзе можна разгледзець кожную літару і гравюру. Пабачылі мы і знакамёты партрэт першадрукара. Здзіўляе і тое, што маецца тытульны аркуш да ўсёй Бібліі, які друкаваўся толькі адзін раз.

Лёс жа самога Францыска Скарыны трагічны. Не вядомыя ні дакладная дата яго нараджэння, ні смерці, ні месца пахавання. Незадоўга да смерці ён стра-

ціў сына. Потым пажар знішчыў яго друкарню.

Асабіста для мяне стала адкрыццём, што царква ігнаруе творчасць Скарыны з-за таго, што яго пераклады носяць не кананічны характар, а вольны, маюць адступленні, лірычныя і маральныя развагі. Яны не страцілі сваёй каштоўнасці і ў нашыя дні. Вельмі шкада, што

імя Францыска Скарыны, найвялікшага гуманіста, падзвіжніка і патрыёта, прыбралі з назвы цэнтральнага праспекта Мінска. Хто-хто, а Скарына заслужыў, каб яго імя было ўвекавечанае.

Казнаёмліся з пастаяннаю экспазіцыяй музея старажытнай кнігі, якая пачынаецца са скруткі Торы, старажытнай свяшчэннай кнігі яўрэяў. Гледзячы на каліграфічны почарк, цяжка паверыць, што гэта зрабіла рука чалавека. Перапісванне Торы было вельмі адказнай справай і даручалася толькі глыбока рэлігійнаму чалавеку, які прайшоў абрад ачышчэння. На пытанне, на чым яе пісалі, наш мілы экскурсавод Каця растлумачыла, што скарыстоўвалі скуры цялятаў, якія не нарадзіліся. Паколькі гэта шматслойны матэрыял, то часам выскрабалі папярэднія тэксты і пісалі новыя. Прайшлі стагоддзі, а чарнілы не страцілі ні сваёй насычанасці, ні яркасці.

Экспазіцыя музея старажытнай кнігі вельмі багатая: мусульманскія кнігі і Каран, напісаныя па-беларуску арабскімі літарамі-вяззю справа налева, скруткі, напісаныя на мовах Індыі, кнігі рукапісныя і з зашпілкамі, пісаных скандынаўскімі рунамі і на старажытнагерманскіх мовах, з выдатна выкананымі ілюстрацыямі, у скураных пераплётах... Мы ўбачылі кнігі з калекцыі Радзівілаў, ва ўсе вочы глядзелі на інкунабулы – першыя друкаваныя кнігі да 1501 года, якія з пер-

шага погляду здаюцца рукапіснымі.

Шмат увагі надаецца і заснаванню нацыянальнай бібліятэкі, яе першаму дырэктару Іосіфу Сіманюскаму, які ўзначальваў галоўную бібліятэку Беларусі амаль 40 гадоў, з 1921-га. Захавалася шмат яго асабістых рэчаў: дакументы, рукапісы, пераклады, лісты і паштоўкі, фотадакументы.

Экскурсанты розных узростаў уважліва слухалі нашага гіда. Асабліва звярталі ўвагу на цэнтральныя экспанаты, што дэманстравалі творчасць Скарыны, чалавека, дзейнасць якога з'яўляецца прадметам асабліва гонару для беларусаў – ягоны патрыятызм, гуманістычныя погляды аперэдзілі чалавечую думку на многія стагоддзі. Не трэба забываць, да прыкладу, што словы пра пошук чалавекам Радзімы і пра любоў да яе былі сказанымі, калі ў Еўропе быў разгул тыраніі, калі чалавечая жыццё не каштавала ламанага гроша, калі забойства чалавека лічылася ледзь не добрай справай. Скарына здолеў не проста пераклазаць словы Хрыста, але і надаць ім асаблівае гучанне. І думкі гэтыя не страцілі свайго значэння ў наш час; яны будуць вызначаць хаду развіцця падзеяў столькі, колькі будзе існаваць чалавечая цывілізацыя.

Напрыканцы ж дадам, што тыя, хто з нейкай прычыны не здолеў трапіць у НББ, каб паглядзець рарытэты, спецыяльна ў апошнія дні знаходжання Бібліі Скарыны ў Беларусі ездзілі ў Нясвіж.

Уладзімір ШУЛЯКОЎСКИ, г. Мінск

З Богам праз стагоддзі

Імпрэза з нагоды Дня Рэфармацыі

Святар Марцін Лютэр рашуча крочыў да Вітэнбергскага сабора. Спыніўшыся на секунду, ён прыбіў да дзвярэй аркуш паперы – тыя самыя 95 тэзісаў. І нічога, што сабор – гэта проста праектарная выява на сцэне, а ішоў Лютэр не па вулках старога нямецкага горада Вітэнберга, а паміж крэсламі ў мінскай зале Маладзёжнага тэатра эстрады. 30 кастрычніка, акурат напярэдадні Дня Рэфармацыі, наведнікі тэатра здзейснілі невялікае падарожжа ў мінулае. Разам з імі ў гістарычную шоў-вандроўку выправіліся музычныя гурты «Эдэм» і «Hair of Christ», квартэт драўляных духавых інструментаў «Riviera», у выкананні якога гучалі лепшыя творы Егана Себасцяна Баха да Міхала Клеафаса Агінскага, а таксама гурт старажытнага танца «Залаты двор». А тымі нітачкамі, што вялі падарожнікаў скрозь стагоддзі, сталі Рэфармацыя і Беларусь.

За дзве гадзіны перад гледачамі прамільгнула амаль пяцьсот гадоў і шмат гістарычных асобаў – сапраўдных рэфарматараў свайго часу. Да прыкладу, Францыск Скарына надрукаваў беларускую Біблію тады, калі Марцін Лютэр яшчэ толькі марыў пра Святое Пісанне на роднай нямецкай мове. Канцлер ВКЛ Міка-

лай Радзівіл Чорны ў XVI стагоддзі адным з першых перайшоў у пратэстантызм і шмат зрабіў для распаўсюду Евангелля ў сваёй краіне. Для Вялікага Княства Рэфармацыя не мінула бяспследна – нездарма ж XVI стагоддзе называюць Залатым векам нашай гісторыі. У гэты час адбыўся сапраўдны росквіт краіны, які варта

Вітанне ад усіх удзельнікаў вечарыны

тлумачыць не толькі спрыяльнымі культурнымі ўмовамі, але і вялікай Божай ласкай. «Шчаслівы той народ, у якога Госпад ёсць Бог, а губляючы веру, мы губляем сябе», – пісаў калісьці Адам Міцкевіч. Калі са сцэны прагучалі гэтыя словы, зала апладзіравала.

Пратэстантаў розных часоў аб'ядноўвае адно – яны змагаліся за свабоду. Ці то быў гэта, да прыкладу, дэпутат Парламента Вялікабрытаніі Уільям Уілберфорс, мэтай жыцця якога стала барацьба з рабствам і гандлем рабамі, ці англійскі пісьменнік Даніэль Дэфо. У сваім самым вядомым рамане «Прыгоды Рабінзона Круза» ён расказаў пра чалавека, які апынуўся на краі роспачы, пра згубленую і знойдзеную зноў веру.

Пад час шоў-вандроўкі на сцэне гучаў маналог галоўнага героя пра Божую літасць і дапамогу, узяты з арыгінальнага варыянта рамана. На востраве Рабінзон не толькі будаваў жылло, паляваў, веў календар, але і яшчэ маліўся ды чытаў Біблію. На жаль, савецкая цензура ў свой час не абмінула пільным вокам гэтыя падрабязнасці, і яны былі выкрасленыя з той кнігі, якую чыталі ў Савецкім Саюзе. Дарэчы, гэта Д. Дэфо, сапраўдны прапаведнік у літаратуры, калісьці пісаў, што Бог ніколі не пакіне таго народу, які да яго звяртаецца. Можна, зараз надыйшоў час нам самым у гэтым пераканацца?

Няпростую ісціну жыцця без Бога нашай зямлі давлялася спазнаць на ўласным вопыце. Вялікае Княства Літоўскае, ад-

варнуўшыся ад Госпада і здрадзіўшы ідэям Рэфармацыі, праз некаторы час проста знікла з карты Еўропы.

Але Бог дае новую надзею. У пачатку мінулага стагоддзя ў Беларусі падняліся людзі высокага духу, якія неслі Слова Божэ па ўсёй краіне. Адным з іх стаў Лукаш Дзекуць-Малей (дарэчы, пра яго сёлета двойчы пісала і «Краязнаўчая газета»). Прапаведнік евангельскай царквы ў Брэсце, ён казаў, што трэба запаліць агонь у сэрцах людзей – і тады падымецца, праўнецца Беларусь. На веласіпедзе ён аб'ехаў усё беларускае Палессе і раздаў людзям некалькі тысячачаў кніг Новага Запавету са словамі: «Гэта тое, што вам патрэбна»... Акурат гэтай асобе таксама знайшлося месца ў святочнай пастаноўцы.

Але духоўны ўздым пачатку XX стагоддзя за савецкім часам змяніўся на пераследы, а 1990-я гады зноў сталі сапраўдным духоўным абуджэннем. Гэта дае Беларусі надзею. «Як пакорыцца народ Мой, які называецца імем Маім, і будучы маліцца, і пачнуць шукаць аблічча Майго, і адвернуцца ад благіх шляхоў сваіх, дык Я пачую з неба і прабачу грахі іхнія і аздараўлю зямлю іхнюю», – такімі словамі спадзявання з 2-й Кнігі Хронік скончылася гістарычная вандроўка. І гэта не проста словы, а абяцанне літасці і міру, сведчанне таго, што ў Беларусі ёсць сваё месца ў вялікім Божым плане.

Ніна КАЗЛЕНЯ, студэнтка Інстытута журналістыкі БДУ
Фота аўтара

Гараджане Вітэнберга чытаюць тэзісы Лютэра

Даследчык беларускага клімату

Вядомы польска-беларускі гісторык Аттон (па-руску Оттон) Хедэман, аўтар кніг аб водных і лясных багачнях Браслаўшчыны, Дзісеншчыны і Белавежскай пушчы, нарадзіўся ў 1887 годзе ў Васілевічах у сям'і датчаніна Магнуса Яна Оттавіча Хедэмана і мясцовай шляхцянікі Ядзвігі Андрыеўскай. На рускі манер прозвішча бацькі ў дакументах пісалася як Гедэман. Таму далей буду ўжываць менавіта такую форму напісання. Магнус Гедэман меў спецыяльнасць агранома, быў уключаны ў склад «Заходняй экспедыцыі па асушэнні балот» пад кіраўніцтвам генерал-лейтэнанта Іосіфа Іпалітавіча Жылінскага. У «Нарысах прац Заходняй экспедыцыі» (1899) пасада Гедэмана пазначаная як інжынер-тэхнолаг. Заходняя экспедыцыя займалася асушэннем і культывацыйнай балот у Палессі, Падмаскоўі, Паволжы, Разанскім краі і на Пскоўшчыне. Вынікі працы Магнуса Гедэмана і вядомага меліяратара Рычарда Спарро па культывацыйнай Шувалаўскага балота ў Ніжнім Ноўгарадзе дэманстраваліся на Усерасійскай выстаўцы 1896 года.

Аналагічныя працы праводзіў Гедэман на балоце Стаў непдалёк Васілевічаў. Як аграном ён актыўна прымяняў для паліпшэння механічных якас-

цяў гарфянай глебы галандскі метад апясчанывання.

Заходняя экспедыцыя ўпершыню ў гісторыі беларускай навукі пачала вывучаць клімат Палесся, для чаго былі адкрытыя метэастанцыі ў Васілевічах, Пінску, Бабічах і Дарашэвічах, дажджамерныя пасты ў Маканавічах і Малых Аўцюавічах. Куратарам метэаралагічных назіранняў быў вядомы расійскі вучоны Аляксандр Іванавіч Ваейкаў, які некалькі разоў наведваў Беларускае Палессе і напісаў аб гэтым шэраг артыкулаў. Сам Гедэман жыў з сям'ёй у Васілевічах, меў тут невялікі зямельны надзел. У цэнтры сяла ў садзе мясцовага святара ён з дапамогаю Галоўнай Фізічнай абсерваторыі ў Пецябургу добра абсталяваў на той час метэаралагічную станцыю. На ёй выкарыстоўваліся найноўшыя метэаралагічныя прыборы. Тройчы на дзень з 1878 па 1904 год Магнус Оттавіч праводзіў метэаназіранні. Калі ён бываў у ад'ездзе, кваліфікаваныя назіранні праводзіла яго жонка. Назіранні не толькі тэмпература і ціск паветра, але і тэмпература глебы на розных глыбінях. Асабліва ўвага на першым этапе надавалася вывучэнню выпарэння вільгаці з глебы з дапамогаю лізіметраў і эвапараметраў. А сам Гедэман вельмі цікавіўся назіраннямі за сонечным ззяннем.

Вось як апісваў прафесар Ваейкаў назіранні Гедэмана ў сваёй працы «Клімат Палесся»:

«Фермою (доследным участкам. — Р.А.) заведует М.О. Гедэман, и можно конечно иметь доверие к результатам, полученным таким добросо-

вестным и опытным наблюдателем».

Дырэктар Галоўнай фізічнай абсерваторыі Генрых Вільд таксама высока ацэньваў працу Гедэмана, за якую ён у 1883 годзе атрымаў ад

Імператарскай Акадэміі Навук ганаровае званне «Карэспандэнта Галоўнай фізічнай абсерваторыі». Трэба дадаць, што метэаназіранні ніяк не аплочваліся і людзі рабілі іх у свой вольны час. А ўзнагарода тытулам «карэспандэнт ГФА» была толькі маральнай і грашыма таксама не падмацоўвалася.

Апроч метэаназіранняў па заданню абсерваторыі Гедэман праводзіў у 1887 годзе астранамічныя назіранні за сонечным зацьменнем. У 1909 годзе Гедэман браў удзел у працы Другога Метэаралагічнага

з'езда Расіі. Назіранні Гедэмана актыўна выкарыстоўваліся для вывучэння клімата Палесся многімі навукоўцамі і не страцілі сваёй актуальнасці да нашых дзён. Рэч у тым, што чым большы перыяд назіранняў, тым больш дакладная характарыстыка мясцовага клімату.

Пасля сканчэння працы Заходняй экспедыцыі на Палессі (1898) Гедэман працаваў тэхнікам першага разраду Упраўлення земляробства і дзяржмаёмасці Мінскай губерні. Звесткі аб ім за гэты перыяд можна знайсці ў «Памятных кніжках» губерні. З 1900 года Гедэману ў правядзенні метэаназіранняў пачаў дапамагаць мясцовы малады хлапец Б.Л. Чайкоўскі. А з 1904 года ён ужо праводзіў іх самастойна цягам больш як сарака гадоў.

Традыцыі Гедэмана ў нашыя дні працягвае аграметэастанцыя «Васілевічы», якая з'яўляецца адной з лепшых спецыялізаваных падраздзяленняў беларускай гідраметэаслужбы.

Сын Магнуса Оттавіча, Аттон Магнусавіч Гедэман, менавіта ад бацькі засвоіў любоў да прыроды беларускага краю, якой прысвяціў шмат цудоўных кніг. Шкада, што ён рана памёр ад сухотаў у 1937 годзе ў росквіце творчых сілаў.

Раіса АЎЧЫННІКАВА

P.S. Да артыкула прыкладаю фотаздымак тыпавой дарэвалюцыйнай метэастанцыі, праўда, не ў Васілевічах. Затое ён зроблены нашым земляком, вядомым пецябуржскім фотамайстрам В. Манюшкам.

Абыякавасць – бяда

З надыходам восеньскіх халадоў з'яўляецца такая праблема, як асобы без вызначанага месца жыхарства, якія знаходзяць сабе начле ў падвалах і на гарышчах жылых дамоў. Часам здзіўляе абыякавасць жыхароў, якія, ведаючы пра такіх падазроных «суседзяў», не звяртаюць на гэта аніякай увагі, не паведамляюць у спецыяльныя ўстановы. Падобна, што пытанні асабістай бяспекі і лёс гэтых бедных людзей іх зусім не хвалюць.

Вялікая просьба да ўсіх зацікаўленых людзей інфармаваць супрацоўнікаў ЖЭСаў пра асобаў без вызначанага месца жыхарства, якія знаходзяць сабе жылло ў падвалах і на гарышчах вашых дамоў!

Рэгулярныя праверкі супрацьпажарнага стану жылых дамоў супрацоўнікамі МНС дазваляюць знайсці «слабыя месцы» і аператыўна пазбавіцца ад праблемаў і непаладак, але без дапамогі жыхароў вырашыць іх будзе складаней.

Вольга ЦЫНКЕВІЧ, інспектар ЦРАНС г. Мінска

Узнікненне бібліяграфічнага краізнаўства

У XVIII ст. упершыню пачалі стварацца краізнаўчыя бібліяграфічныя матэрыялы, прысвечаныя населеным пунктам, адміністрацыйна-тэрытарыяльным адзінкам, фізіка-геаграфічным аб'ектам Літвы-Беларусі. У кантэксце новых ведаў інтэграліся раней задакументаваныя звесткі, што дазваляла карыстаць тальнікам «аглядаць» распрацаванасць пытання і весці пошук тых ці іншых дакументаў або іх сукупнасцяў. Складальнікамі былі вучоныя, якія паходзілі з літоўска-беларускіх зямель, а некаторыя з Польшчы.

Сярод даведчаных выданняў шырокае распаўсюджанне атрымалі гербоўнікі шляхты. Так, у лепшым з іх «Карона Польская пры залатой вольнасці...», які склаў манах езуіт Каспар Нясецкі – ёсць спісы літаратуры, прысвечаныя ўсім беларускім ваяводствам, уніяцкім і каталіцкім біскупствам на беларускіх землях, а таксама спісы біябібліяграфічнага характару аб ваяводствах і кашталлянах. Цікава, што ў бібліяграфічных апісаннях Нясецкі, як правіла, называў аўтара, артыкул заканадаўчага дакумента, але не заўжды прыводзіў назву. Напрыклад, называючы прозвішчы аўтараў, якія пісалі аб віцебскім ваяводстве Станіславе Кішку, і адзначаючы дакладныя старонкі, дзе былі змешчаныя звесткі пра яго, складальнік не назваў

Геаграфічныя і прыродазнаўчыя апісання і даследаванні беларускіх рэгіёнаў

творы. З аднаго боку, кола літаратурных крыніцаў у тая часы было параўнальна вузкім і добра адукаваныя людзі ведалі ўсе асноўныя крыніцы. Такі метадычны прыём выкарыстоўваўся пэўны час і ў заходне-еўрапейскай бібліяграфічнай практыцы. Але з другога боку К. Нясецкі на ўласным вопыце ўжо ацаніў, наколькі важными былі дакладнасць і паўната бібліяграфічных дадзеных.

Краізнаўчыя бібліяграфічныя матэрыялы ўключаліся ў польскамоўныя выданні Статута 1588 г., якія выходзілі ў XVII–XVIII стст. У выданні 1619 г. у друкарні Мамонічаў па загадзе канцлера Сапегі юрыст Гаўлавіцкі падзяліў артыкулы на параграфы і пад кожным артыкулам падаў звесткі аб сеймавых канстытуцыях, а юрыст С. Галонска склаў рэестр – прадметны паказальнік. Прадметны паказальнікі, складзеныя С. Галонскай, уключаліся ва ўсе наступныя польскамоўныя выданні Статута 1588 г. У гэтых паказальніках былі рубрыкі, прысвечаныя асобным тэрытарыяльным аб'ектам Беларусі.

Да ліку рэдкіх яшчэ краізнаўчых кніг з выдатным бібліяграфічным афармленнем належалі творы базыльянскага святара Ігната Сцябельскага, прысвечаныя гісторыі хрысціянства ў Полацку («Два вялікія светачы на гарызонце Полацкім...», «Храналогія...») і інш. У першай з іх аўтар змясціў грунтоўны спіс «Апісанне значнейшых аўтараў і кніг іх», ёмісты пад-

радкавыя і ўнутрытэкставыя бібліяграфічныя спасылкі, «рэгістр асобаў і прадметаў».

Несамастойныя бібліяграфічныя матэрыялы, прысвечаныя літоўска-беларускім землям, выкарыстоўваліся і іншымі аўтарамі навуковых прац. Звычайна яны ўключаліся ў даследаванні, дзе рэгіянальны матэрыял адлюстроўваўся разам з матэрыялам аб Рэчы Паспалітай.

Бібліяграфічнае краізнаўства, якое спадарожнічала навуковай працы, у гэты перыяд яшчэ не пранікла ў сферу бібліятэк. Зараджэнне і развіццё краізнаўства ў перыяд ВКЛ было заканамерным вынікам развіцця дзяржаўных і нацыянальных працэсаў, высокай маральнай каштоўнасці такіх паняццяў, як Айчына, гонар, род, сям'я, шляхецтва. Развіццё адукацыі, навукі, бібліятэчнай справы стварыла ўмовы для даследчай краізнаўчай працы. Першапачатковы этап краізнаўства дазваляе выявіць зараджэнне аматарскага і навуковага краізнаўства, краізнаўства ў адукацыйнай сістэме. Краізнаўчыя звесткі і веды распаўсюджваліся вусна і пісьмова, пры чым дакументаванне, стварэнне рукапісных і друкаваных матэрыялаў найперш спрыяла назапашванню і трансляцыі будучым пакаленням краізнаўчых ведаў.

Валянціна САІТАВА

(Працяг будзе)

Бацькам неабыхава, якім у дарослае жыццё ўвойдзе іх дзіця, наколькі фізічнае і псіхічнае здароўе дазволіць яму ўзяць наступную адукацыйную вышнюю або рэалізаваць сябе ў абранай прафесіі, наколькі будзе багаты яго духоўны свет. І як выгадаваць сваю крывіначку так, каб не вабілі яе вандроўкі ў адзін канец за шырокія моры, высокія горы, далёкі кардон, а раздзяліла яна радасць у шчаслівы час, а ў цяжкую хвіліну не пакінула бацькоў, родную зямлю, добрасумленнай працы і праведным жыццём мацавала б славу любай Беларусі. Каб радавала яе роднае, кроўнае: бацькоўскі дом, матчына мова, свая зямля, спадчына прадзедаў.

Гаворачы аб праграме «Этнашкола» 2005–2010, лічу справядлівым аддаць належнае дзейнасці адначасова – папярэдніка гэтага эксперыментальнага праекта.

Мае пытанні будуць наступнымі. Што для Вас «Варнянская хатка»? Якую ролю адыграла ў Вашым лёсе? Які след пакінула ў Вашым жыцці?

Людміла Іванаўна Кухарэвіч – філолаг, краязнаўца: «Для чаго нараджаецца чалавек на свет?

стацца каштоўным досведам педагагічнай дзейнасці, які быў мне пакінуты ў пасаж, бо бацька мой быў настаўнікам ад Бога. Шмат гадоў працаваў завучам у Міхалішкаўскай школе. І беларускамоўны асяродак, і бацькоўскі крыж служэння нацыянальнай адукацыі з’явіліся галоўным чыннікам выбару прафесійнага жыццёвага шляху. За плячыма былі гісторыка-філалагічны факультэт Гродзенскага педінстытута імя Янкі Купалы і педагагічная працоўная

ру Віктаравічу Саленіку, арганізатару пазашкольнай працы Ірыне Субаткевіч».

Вольга Генадзьеўна Астроўская – выпускніца Варнянскай школы, стаматолаг: «Для мяне “Варнянская хатка” – гэта найперш класны кіраўнік Валянціна Андрэеўна Боўша і музей, створаны супольна з Л. Кухарэвіч. Мы ўдзячныя ім за з’яўленне этнаграфічнай скарбонкі – музея культурна-матэрыяльнай спадчыны нашых бацькоў і прадзедаў. Памяшкання спецыяльнага не было. Музей месціўся ў двух невялікіх пакоях. І чаго там толькі не было! Запытаўшыся ў сваіх дзядуляў і бабуляў, нанеслі ў яго і грабенчыкаў, і старых грошай (папярочкі і ў манетах), кнігі, малітоўнікаў. Там драўляны ложак і калаўрот, і нават ткацкі станок. Фартухі, спадніцы саматканія, хусткі, боты скураныя з высокімі халывамі, чаравікі на абцасах моды пачатку 1920–1930-х, нават сумачкі дамскія. Саматканія поцілкі, ручнікі, вышываныя ўзорамі. Да сёння памятаю:

Ручнікі на вяселлі ў хаце, Зручніком ачышчэнне дзіцяці, Усё жыццё абярэг ён табе, З ручніком – маладыя ў царкве,

У пахаванні – таксама ручнік...

Нам, тады пяцікласнікам, было ўсё цікава, пазнавальна. А старшыя класы тады рабілі пастановаўку з ручнікамі пад кіраўніцтвам Таццяны Вітольдаўны Клышко. У нашым ДК быў танцавальны гурток. Асабліва падабаліся мне чамусьці строі хлопцаў: саматканія, здаецца, аздобленыя арнаментам, адбеленыя кашулі, падпяраць прыязныя шырокімі, таксама расшытымі паясамі. Божухна! Як я была зачараваная і самой харэаграфічнай пльынню, і прыгожымі касцюмамі!

А п’есаў беларускіх класікаў колькі ставілі! Імпрэзы святаў: Вялікдзень – гульні з велікодным яйкаў; валачобнікі, каляды... лічы, усе абрадавыя святы. З міні-спектаклямі ездзілі выступаць па ўсёй Гарадзеншчыне, і не толькі.

Я такі зарад атрымала ў дзяцінстве, што яшчэ гады тры-чатыры пасля школы, нібы па інерцыі, наведвала народны хор “Світанак”. І не толькі я, чалавек 15–17 моладзі і старшакласнікі нашай школы “абмаладзілі” калектыў “старажылаў” з ліку працаўнікоў калгаса. Хор сапраўды заслужана называецца народным. Ён гэтае званне пацвярджае штогод справаздачнымі канцэртамі. А стварыў яго Аляксандр Сцяпанавіч Лянцэвіч – таленавіты, улюблены ў сваю справу чалавек. Слава пра “Світанак” пакрочыла нават за межы Беларусі. Дзе ён ні быў, усюды займаў прэстыжныя месцы і пацвярджаў высокае ганаровае званне народнага».

Наталля ПАЎЛОВІЧ,
(Працяг будзе)

Этнашкола – школа патрыятызму

Усё часцей грамадства звяртае ўвагу на негатыўныя з’явы, парокі, язвы ў жыцці сямейным і агульным, якія прама ці ўскосна ўплываюць на якасць генафонду нашага народа. Прэса, тэлебачанне, радыё нярэдка асвятляюць адпаведныя тэмы.

Не застаюцца трывожныя тэндэнцыі па-за ўвагай і школьнай педагагічнай грамадскасці. Штогод ладзяцца бацькоўскія сходы, канферэнцыі раённага, абласнога, рэспубліканскага маштабу, паднімаюцца і абмяркоўваюцца тэмы, пытанні, праблемы, якія датычацца выхавання дзяцей.

Калі б была запрошаная на такі сход, дык прапанавала б звярнуць увагу на цікавы, на маю думку, эксперыментальны праект «Этнашкола».

Мне ўяўляецца, што ён адпавядае ўсім параметрам, узорам падмурку, на якім павінна трывацца стаяць нацыянальная адукацыя краіны. Менавіта этнашкола зможа пазмагацца за чыстую, светлую, цнатлівую душу падлетка, маладога чалавека; «прышчапіць» тыя самыя агульначалавечыя каштоўнасці, якія забяспечыць «імунітэт» да праяваў шкодных хібаў, негатыўных сацыяльна-бытавых з’яваў.

Лічу, што этнашкола можа гарантаваць выхаванне ўсведамлення годнага, прыгожага жыцця, выкарыстоўваючы багаты вопыт народнай педагогікі, якая ўтрымлівае ў сабе генетычныя менталітэт-індыкатар эстэтычна-мастацкай культуры, гістарычнай памяці і моўнай спадчыны.

За выключэннем краінаў і народаў, якія цвёрда стаяць на сваёй этнічнай, нацыянальнай глебе, шмат дзяржаваў сёння (і Беларусь не выключэнне) ў палоне сёцыва глабалізацыі – уплыву безаблічнай, а часам духоўна-выродлівай маскультуры, для якой спрыяльныя лагодны клімат менавіта там, дзе ў

пэўны гістарычны час адбыўся адыход ад народных, нацыянальных традыцый, што аслабіла інстытут сям’і і рэлігіі, якія на працягу стагоддзяў фармавалі культуру адносінаў, этыкет паводзінаў у сям’і і грамадстве, трымаючыся пастулатаў сямейнай народнай педагогікі і прынцыпаў хрысціянскай маралі.

Герой майго апавядання жыць і працуюць у цудоўнай, багатай на гістарычнае мінулае, вёсцы Варняны. Невыпадкова менавіта тут быў распачаты ў 2005 годзе праект-праграма «Этнашкола», бо фактычна ён дзейнічаў ужо 15 гадоў. Увесь гэты час узніклі не па загадзе зверху, а па закліку сэрца, працаваў краязнаўча-этнаграфічны гурток «Варнянская хатка», які стаў ядром адраджэння краязнаўчых даследаванняў і цэнтрам патрыятычнага выхавання.

Што павінна стаць справай яго жыцця? Гэтае пытанне не раз задавала сабе я. Кім я павінна быць? Ад чаго гэта залежыць, або ад каго? І толькі праз шмат гадоў я магла сказаць сама сабе, як важна тое, дзе ты нарадзіўся.

Як важна, дзе ты нарадзіўся І на якой зямлі ўзрос, Дзе свайм сэрцам прытуліўся І палюбіў яе да слёз.

Як ні дзіўна, але менавіта мастацка-краязнаўчая праца дала мне накірунак як асобе, якая няспынна рухаецца наперад, вучачыся ў іншых, спасцігае сэнс жыцця. На мой погляд, яно заключаецца ў трох выслоўях нашых мудрых продкаў.

Жыві, памятаючы, якое кароткае жыццё. Без вялікай працы жыццё нічога не дае смертным. Калі хочаш жыць для сябе, жыві для іншых.

Думаю, што ў гэтым таксама заключаецца сэнс нашай з вамі грамадзянскасці і нашых дзяцей.

Ёсць такая прымаўка ў Беларусі: “З кім павядзешся, ад таго і набярэшся”. Я не раз чула гэта ад свайго бацькі Івана Канстанцінавіча. Ён быў для мяне ўзорам, прыкладам, як трэба жыць, спазнаваць навакольны свет і жыццё людзей роднага краю, шанаваць старэйшых, нашыя мову і традыцыі, захоўваць і кары-

У тэатры «Зьніч»

19 лістапада на сцэне для маленькіх глядачоў лялечны монаспектакль «**Дзівосныя авантуры паноў Кубліцкага ды Заблоцкага**» ў выкананні Вячаслава Шакалідо.

Увечары гэтага дня пакажуць паэтычны монаспектакль «**Прыпадаю да нябёс...**» паводле вершаваных твораў Яўгенія Янішчыц. Выканаўца – заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Ларыса Горцава, музычнае суправаджэнне – Дар’я Неўмяржыцкая (цымбалы).

22 лістапада для самых удзячных глядачоў разыграюць монаспектакль «**Маленькі анёлак**» паводле вершаў Кармэн Барнос дэ Гаштольд. Выканаўца – Раіса Астрадавіна.

Увечары ўвазе глядачоў прапануюць музычна-паэтычны спектакль «**У краіне светлай...**» у выкананні Вячаслава Статкевіча пры музычным суправаджэнні Сяргея Сарокіна (гітара). Спектакль пройдзе двойчы: а 17-й і а 19-й гадзінах.

23 лістапада на сцэне дзіцячы монаспектакль «**Мой Маленькі прынц**» паводле Антуана дэ Сэнт-Экзюперы і вершаў Беранжэ ў

перакладзе Ніны Мацяш. Выканаўца – Раіса Астрадавіна.

Увечары – паэтычны монаспектакль «**Не праклінай, што я люблю**» паводле вершаванага рамана Ніла Гілевіча «Родныя дзеці». Выканаўца – Мікалай Лявончык, музычнае суправаджэнне – Дар’я Неўмяржыцкая (цымбалы).

26 лістапада маленькім глядачам пакажуць лялечны монаспектакль «**Граф Глінскі-Папалінскі**» ў выкананні Вячаслава Шакалідо.

Увечары – монаспектакль «**Нобіль – Барвяны ўладар**» паводле апавесці У. Караткевіча «Свая легенда». Выканаўца – заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Уладзімір Шэлестаў.

Спектаклі праходзяць у Тэатральнай зале культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дзіцячыя пастаноўкі пачынаюцца а 15 гадзіне, вечаровыя – а 19-й. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне (017) 331-75-53.

«Дождж, і гразь, і галалёд...»

Восеньская лірыка Якуба Коласа

Уздоўж

1. «Цокала ... // Ад такога дзіва, // Нават воўк з узгорка // Лыгнуў вокам крыва». З вершаванай казкі «Дзед і мядзведзь». 4. Той, хто займаецца выдавецкай справай. 6. Вялікае лісцевое дрэва з моцнай драўнінай. 7. «Мой мілы Янка, мой Купала! // У агульны ... нас доля ўгнала». З паэмы «Новая зямля». 8. Вароты ў двор або ў по-

ле. 12. «... хмары так і гоніць; // Дождж, і гразь, і галалёд». З верша «Асенні вечар». 13. Пачатак, першакрыніца чаго-небудзь. 14. ... – чэсць, а барада і ў казла ёсць (прык.). 15. У кумы і ... смачнейшая (прык.). 18. Восень – на дзень пагод ... (прык.). 19. Плата, грошы, якімі выкупляюць. 22. «Белыя ... // Сцелюцца над долам. // Не спяваюць птушкі». З верша «Адлет жураўлёў». 24. «Ты ця-

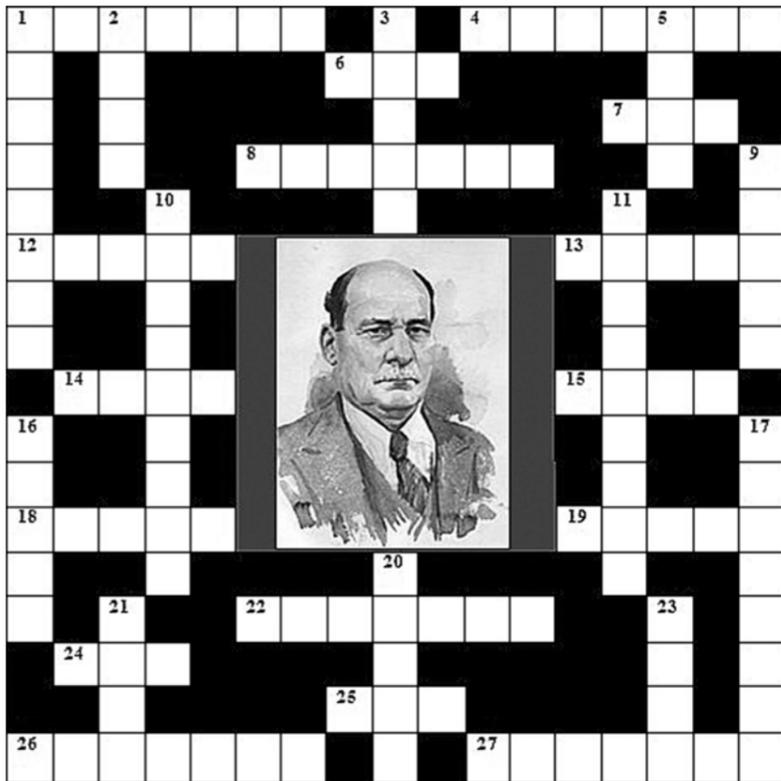
чэш далёка, знаю, // З веку ў ... і з году ў год». З верша «Нёман». 25. Рыбалоўная снасць; сеткавы мяшок, прымацаваны да квадратнай рамы. 26. «Вось горка. На горцы пясок. // Ядловец. Сям-там ...». З паэмы «Сымон-музыка». 27. Пустыя пчаліныя соты або неачышчаны воск.

Упоперак

1. Жыхар вёскі, селянін. 2. Каровы з поля – пастуху ... (прык.). 3. Багата ... кветкамі, а восень палеткамі (прык.). 5. Баец, ваеннаслужачы. 9. «Сыплюцца кроплі часта і дробна // У сцены, у ... бубняць». З верша «Асенні дождж». 10. Широка распаўсюджаная машына для язды. 11. Той, хто выкладае ў навучальнай установе. 16. Суджэнне, якое вынікае з меркаванняў. 17. «Ногі ў лапцікі абуты, // Бедна ... мая». З верша «Мужык». 20. «Анямелі жонкі нашы, // Так іх ... той настрашыў, – // Не кабета, а вар'ят». З верша «За дождж». 21. Тое, чым абмахваюцца ў духату. 23. «– Дай мне дубец! – А мне дай ...! – // Крычаць малыя шалапуды». З паэмы «Новая зямля».

Склаў
Лявон ЦЕЛЕШ

(Усе словы пачынаюцца з літары «В»)

Ветразь не застаўся адзінокім

«Пад ветразем ранку» – так называецца зборнік вершаў студэнткі філалагічнага факультэта Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ф. Скарыны Анастасіі Кацюргіной. Выданне ажыццёленае ў серыі «АЗ» (першая кніга паэта), заснаванай у 2010 годзе сябрам Саюза пісьменнікаў Беларусі паэтам Іванам Бісевым пры фінансавым забеспячэнні ЗАТ «Гомелькатласервіс» на базе школы маладога літаратара абласнога Палаца творчасці дзяцей і моладзі. Усе творы Анастасіі – пра каханне. А каханне, як вядома, гэта стан душы. І сапраўднае паэзія – таксама. Але ж перадаць гэта сваімі словамі, прозай – справа няўдзячная. Таму хочацца спаслацца на аўтарытэтнае меркаванне пра вершы А. Кацюргіной яе земляка Міхася Башлакова, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі, аднаго з самых пранікнёных, тонкіх і шчырых лірыкаў, які, да таго ж, выступіў і рэдактарам першай кнігі маладога аўтара: «У вершаваных радках Анастасіі было пачуццё, хваляванне, была душа. Майстэрству верша-складання можна заўсёды навучыцца, а вось калі не будзе пачуцця, не будзе душы ў вершах, не будзе і паэзіі. Інтанацыя, мелодыка вершаванага радка – гэта даецца Богам... Менавіта за пранікнёнасць і мелодычнасць спадабаліся тады мне вершы гомельскай школьніцы...» (размова ідзе пра той час, калі Анастасія яшчэ не была студэнткай).

Паводле меркавання Міхася Башлакова, для зборніка больш падыходзіла б назва «Пад ветразем каханья», бо «ўсе вершы маладой паэтэсы прысвечаны самай хвалючай, самай трапяткай тэме – тэме каханья».

А я ўспомніў лермантаўскага «Ветразя» («Белеет парус одинокий // В тумане моря голубом...») і падумаў: ветразь Анастасіі Кацюргіной – не адзінокі. Прынамсі, у жыццёвым плане. Як адзначае аўтарка ў пасляслоўі да кнігі, яна ўдзячная лёсу за тое, што на яе жыццёвым і творчым шляху сустрэліся шчырыя, добразычлівыя, таленавітыя людзі: паэты Іван Бісей, Міхась Башлакоў, Ніна Шклярава, Раіса Баравікова, Мікола Шабоўч, выкладчыкі ГДУ В. Шынкарэнка, І. Азарава, Л. Кузьміч, Р. Серыкаў. «Без іх дапамогі, – піша Анастасія, – не было б, відаць, гэтай кнігі. Але асабліва мне хочацца падзякаваць Івану Васільевічу Бісеву, які не толькі дапамагў сваімі слухнымі парадамі, але і матэрыяльна падтрымаў выданне маёй кнігі. Вялікі дзякуй усім, хто падарыў майму ветразю вецер надзеі...».

У зборнік уключана больш як паўсотня цудоўных лірычных вершаў, якія не пакінуць абыякавымі чытачоў. А кніга пабачыла свет у выдавецтве «Кнігазбор» (Мінск, 2011).

Нам жа хочацца пажадаць маладой паэтэсе новых яркіх твораў.
Міхась КАВАЛЁЎ

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

МАЦІ БОСКАЯ (маці Божая, Дзева Марыя, Багародзіца, італьян. *Мадонна*) (заканчэнне артыкула). Асаблівасцямі беларускіх абразоў багародзічнага цыкла XVI–XVIII стст. з'яўляліся яркая характарнасць, у некаторых выпадках прастанароднасць тыпажу, жыццёвая пераканальнасць эмацыйных характарыстык. Пад уплывам Адраджэння вобраз Маці Боскай набыў свежы характар («Маці Боская Адзігітрыя неўвядальны цвет», пач. XVII ст., Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь). Ён натхняў мастакоў XIX–XX стст. («Мадонна з дзіцем» І. Аляшкевіча і В. Ваньковіча, 1-я пал. XIX ст.). Секулярызаванае пераўтварэнне матываў, звязаных з іканаграфіяй Маці Боскай, знайшло адлюстраванне ў савецкім жывапісе. Глыбокім роздумам аб сутнасці быцця, філасофскім асэнсаваннем тэмы самаахвярнасці вызначаюцца творы М. Савіцкага «Партызанская мадонна», «Партызанская мадонна (Мінская)», «Мадонна Бір-

«Мадонна Біркеная», М. Савіцкі

«Мадонна з дзіцем», І. Аляшкевіч

кенаў», дзе вобраз жанчыны-маці з дзіцем на руках набывае велічны, эпічны характар, сімвалізуе гераізм народа, выражае пратэст супраць вайны і заклік да міру.

МАЧАЛА – валакністыя палоскі лубу ліпавай кары, адзеленыя пасля адмочкі ад астатніх яго тканак. Выкарыстоўвалася для вырабу рагожы, цыновак, віцця вярвовак.

МАЧАНКА – традыцыйная беларуская страва з сала, мяса, каўбасы, грыбоў, падкалочаная мукой, тое, што і верашчака.

МАЧАННЕ – страва, як дадатак да бліноў. Гатуецца як верашчака, са скварак з тўкам (часам забельваецца смятанай), а таксама з ільнянога ці канаплянага семя; з яек, раскалочаных з мукой і малаком ці вадой, з размятага тварогу з малаком ці смятанай; з селядцоў, вараных у вадзе, падкалочанай мукой (Камянецкі р-н). Вядомае паўсюдна.

МАЧАХА – няродная маці дзецям мужа ад яго папярэдняга шлюбу.

МАШТАРНЯ (ад польск. *masztalerz* канюшы, старшы конюх) – назва жытла конюхаў у панскіх сядзібах XVI–XIX стст. або невялікай майстэрні па рамонце экіпажаў і вазоў, а таксама каморы пры стайні. Як жылыя збудаванні ўяўлялі сабой традыцыйнае народнае жыллё (1-, 2- і 3-камернае), часам з прыбудаванымі пры жылых памяшканнях гаспадарчымі каморамі. Жылыя памяшканні мелі 2–4 вакны, глінабітныя курныя печы або кафляныя печкі-грубкі, сталы, лавы і інш. традыцыйнае начынне. Нярэдка маштарні прыбудоўвалі да тарпоў стайняў, часам будавалі ў 2 паверхі, у якіх размяшчаліся жылыя і гаспадарчыя памяшканні.